

Vysoká škola: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav estetiky

Jméno: Agáta Štěchová

Obor: Estetika

Recenzent bakalářské práce: prof. PhDr. Aleš Haman, DrSc.

Název práce: Estetická zkušenost přírody: Současný pohled

Posudek bakalářské práce Agáty Štěchové Estetická zkušenost přírody: současný pohled

Téma bakalářské práce Agáty Štěchové patří k těm, jež v poslední době začínají vystupovat do popředí. Někdejší hegelovské podcenění přírodní krásy ve prospěch umění je postupně korigováno a otázka estetické zkušenosti přírodních jevů nabývá na aktuálnosti. Autorka svou práci rozdělila do pěti částí včetně úvodu a závěru. V druhé kapitole se letmo – a na základě dostupné literatury (Stibral) dotkla problematiky vývoje vztahu člověka k estetické zkušenosti přírody. Poukázala tu na změny, k nimž došlo v posledních dvou stoletích v názorech na přírodu a v hodnocení estetické zkušenosti s přírodními jevy od epochy romantismu až po současný turistický průmysl, jenž činí z „přírodních krás“ obchodní artikl spojený s funkcí rekreační.

Další část práce je věnována názorům amerického estetika Ronalda W. Hepburna uveřejněným v knize Současná estetika a opomíjení přírodní krásy z roku 1966. Současná městská civilizace potlačila do značné míry vnímavost pro přírodu, kterou podle mínění amerického autora přijímáme jako něco samozřejmého. Bylo by však možné se tu zamyslet nad „bumerangovým“ účinkem, jaký se projevuje v přítomném zájmu o přírodu podněcovaném z nejrůznějších hledisek – ať ochránářsky ekologických či estetických, která se projevují například v architektuře i v různých environmentálních projektech. Autorka práce se však zaměřila na povahu estetické zkušenosti přírody a v duchu své předlohy dospěla k názoru, že estetická zkušenost přírody je pomíjivá, nestálá a v důsledku toho i proměnlivá. Tu by bylo možné se zamyslet na snahami fixovat tuto zkušenost ať již v podobě výtvarných děl (krajinomalba) či fotografických záznamů.

Tu se setkáváme v Hepburnově koncepci (orientující estetickou zkušenost spíše noeticky na otázky její pravdy) s tezí, která se objevila již u německého filosofa Schelera, totiž s tezí zakládající rozdíl mezi uměleckým dílem a přírodním jevem na „rámování“; umělecké dílo se podle Hepburna vyznačuje jistým rámcem, jenž je vyděluje z okolního světa. Není však naše recepce přírodních jevů rovněž rámována mezemi optické perspektivy? Nevydělujeme určitý přírodní útvar, na nějž se zaměříme, rovněž z celkového panoramatu, nevytváříme z něho estetický objekt? – Je pravda, a autorka to také konstatuje, že existuje rozdíl mezi kontexty, v jejichž prostředí jevy vnímáme; v přírodě jsou tyto kontexty volnější a rozmanitější (ostatně sama poznamenává, že současné umění k uvolnění kontextů a rámců směřuje). Problém by podle mého názoru bylo třeba promyslet z jiného hlediska – totiž hlediska bezprostřední tělesné účasti recipienta na estetické zkušenosti přírodních jevů.

Plodnější po této stránce je podle mého názoru otázka povahy uměleckého a přírodního estetického objektu. Autorka práce na to narazila, když se v Hepburnovi setkala s rozdílem mezi uměleckým artefaktem a přírodním předmětem, jenž podle amerického autora spočívá v komunikačním aspektu umění (někteří umělci i teoretikové však komunikační funkci umění odmítají, zdůrazňují jeho autonomii) – tady se nabízelo pole pro úvahu o pozici uměleckého díla mezi tvůrcem vnímatelem (umění jako specifický způsob

mezilidského kontaktu), která u přírodního předmětu odpadá – pokud by vnímatel přistupoval k přírodě jako výtvaru božím, pak by se přírodní estetický předmět stal, jak to známe z řady náboženských představ, cestou ke komunikaci s božstvem. Jaký je tedy vztah recipienta estetické zkušenosti s přírodními jevy k přírodě? Autorka práce se na základě Hepburnových názorů domnívá, že jde o dvojí možnost – přímé, „neuvědomělé“ percepce nezajímající se o vztah klamu a pravdy a percepce „uvědomělé“ založené na poznání, o jaký předmět ve skutečnosti jde. Sám americký autor však uznává, že toto uvědomění se dostává do rozporu a imaginativní hrou, jako v recipientovi přírodní předměty iniciují, a oslabuje tak estetickou zkušenost. Tu by bývalo možné obrátit se ke Kantovi, u něhož bychom našli řešení specifické povahy estetické zkušenosti.

Autorka v další části přechází k interpretaci dalšího díla zabývajícího se estetickým hodnocením přírody – je to kniha Malcolma Budda Estetické hodnocení přírody z roku 2002, jejíž závěry jsou v autorčině práci konfrontovány a názory dalších estetiků (Carlson, Volek a japonská autorka Saito). Americký autor vychází (poněkud tradičně) ze vztahu jednotlivého obecného, tj. druhu (podobné hledisko zaujal i český estetik Volek, jenž si tak budoval východisko pro uplatnění hlediska typičnosti, příznačného pro marxistickou estetiku, spočívající v zpodobení obecného v jednotlivém). Ostatně o typičnosti hledisek hovoří i zmíněný estetik Carlson, který je činí součástí „acts of aspection“ (hlediskových aktů?)

Budd, jak uvádí autorka, rozlišil dvojí pojetí vztahu k přírodě – externí a interní; externí pojetí je podle mínění autorky práce formální (založené na nepodobnosti s uměním), vnitřní spočívá ve vědomí, že jde o existenci nezávislou na člověku (autorka tu poněkud nešťastně mísí do výkladu i otázku účelnosti, respektive užitečnosti přírodních jevů, jež se objevila také u Volka v souvislosti s jeho konceptem historicko společenské užitečnosti jako součásti estetická). S tím souvisí i poněkud sporný výklad Buddovy teze o vlivu poznání na estetickou zkušenost (znalosti jako předpoklady pro intenzifikaci estetické zkušenosti).

Závěry autorčiny práce, v nichž shrnuje poznatky z výše uvedených estetických pojednání, vyznívají poněkud rozpačitě, nicméně naznačují, že autorka projevila snahu do složité problematiky, jaká byla vymezena tématem, proniknout a interpretovat pokud možno adekvátně texty, které se jí staly východiskem. Domnívám se proto, že lze její práci učinit součástí závěrečné bakalářské zkoušky a navrhuji hodnocení „**velmi dobře**“.

V Praze dne 22.8. 2009

Prof. Dr. Aleš Haman DrSc.